

Поздняков О. В.,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

НІМЕЦЬКА СУБКУЛЬТУРНА ЛЕКСИКА: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті проаналізовано структурно-семантичну специфіку німецької субкультурної лексики. Автор дає характеристику шляхів утворення досліджуваних мовних одиниць: словотвору, семантичної деривації та запозичення. Наприкінці статті подано висновки.

Ключові слова: субкультура, субкультурна лексика, словотвір, семантична деривація, запозичення.

В статье проанализировано структурно-семантическую специфику немецкой субкультурной лексики. Автор дает характеристику путей образования исследуемых языковых единиц: словообразования, семантической деривации и заимствования. В конце статьи сделаны выводы.

Ключевые слова: субкультура, субкультурная лексика, словообразование, семантическая деривация, заимствование.

The structural-semantic specificity of the German subcultural vocabulary is analysed in the article. The author describes the ways of the investigated vocabulary formation: word-building, semantic derivation and loanwords. At the end of the article the conclusions are drawn.

Key words: subculture, subcultural vocabulary, word-building, semantic derivation, loanwords.

Лексична система німецької мови включає чимало підсистем. До її складу входять слова та вирази представників різних соціальних прошарків, вікових груп, професій. Виникаючи в середовищі певного кола комунікантів, одиниці зазначених лексичних підсистем є потенційним поповненням словникового складу літературного варіанту німецької мови. Останній постає, таким чином, результатом синтезу сукупності різноманітних складників.

Одним із цих компонентів є субкультурний вокабуляр. Власне, субкультура визначається як «частина загальної культури, система цінностей, традицій і звичаїв, характерних великій соціальній групі» [5].

З огляду на відсутність усталеної класифікації субкультур, у нашому дослідженні використовуємо дані порталу jugendszenen.com [9], де виокремлено наступні поширені на території Німеччини субкультури: 1) антифашисти (нім. «Antifa»); 2) блек-метал (англ. «black metal»); 3) гейбл-стріт-біт (англ. «Gable Street Beat»); 4) прихильники коміксів (нім. «Comicszene»); 5) косплей (англ. «cosplay» від яп. «kosupure»); 6) дет-метал (англ. «death metal»); 7) демо (нім. «Demoszene»); 8) критики глобалізації (нім. «Globalkritiker»); 9) готи (англ. «gothic»); 10) графіті (нім. «graffiti»); 11) хардкор (англ. «hardcore»); 12) хіп-хоп (англ. «hip-hop»); 13) інді (англ. «independent»); 14) нові відьми (нім. «Neue Hexen»); 15) прихильники комп'ютерних ігор (англ. «LAN-Gaming»); 16) паган-метал (англ. «pagan metal»); 17) панки (англ. «punks»); 18) паркур (фр. «parkour»); 19) учасники рольових ігор (нім. «Rollenspieler»); 20) скейтбординг (англ. «skateboarding»); 21) скінхеди (англ. «skinheads»); 22) спортивний альпінізм (нім. «Sportklettern»); 23) техно (англ. «techno»); 24) ультрас (італ. «ultras»); 25) вегетаріанці (нім. «Veganer»); 26) варез (англ. «warez»). Більшість цих субкультур – американського походження, про що свідчать їх назви, та поширилися на територію Німеччини завдяки глобальному впливу мас-медіа.

У даному контексті варто відзначити, що процес комунікації на сучасному етапі розвитку суспільства характеризується зростанням у ньому ролі засобів масової інформації та інтенсифікацією використання новітніх технологій. Завдяки цьому чимало лексем, котрі первинно відносились до словникового запасу носіїв відповідних субкультур, набувають широкого вжитку на шпальтах газет, журналів, інтернет-сторінках, у теле– та радіопередачах. Подібна популяризація зазначеного вокабуляру, яка створює передумови для його подальшої кодифікації та лексикографічної фіксації, визначає **актуальність** здійсненого дослідження.

Результати аналізу лінгвістичної літератури показують, що вивчення субкультур та їх лексики є популярним напрямком досліджень у сучасній германістиці. Про це свідчать, зокрема, праці Н. Боезе [7], О. Фезера та П. Шлобінські [8].

Метою нашого дослідження є кількісна характеристика шляхів утворення німецьких субкультурних лексичних одиниць, встановлення їх морфологічної структури та семантичних особливостей.

Таким чином, **об'єктом** здійсненої розвідки є німецька субкультурна лексика, а **предметом** – її структурно-семантична специфіка.

Матеріалом дослідження є 616 лексичних одиниць трьох частин мови (іменники, дієслова, прикметники), відібраних шляхом суцільної вибірки з словника «Duden – Das neue Wörterbuch der Szenesprachen» та з матеріалів порталу jugendszenen.com. Для оптимального опису процесу семантичної деривації в досліджуваному вокабулярі нами використано словники «Duden – Das große Wörterbuch der deutschen Sprache» та «Duden-Oxford – Großwörterbuch Deutsch-Englisch-Deutsch».

Сформульовані мета, об'єкт та предмет дослідження визначили використання в його ході наступних загальнонаукових і лінгвістичних **методів**: описового, індуктивного, аналізу та синтезу, лексикографічного аналізу словникових дефініцій, кількісних підрахунків.

Аналіз шляхів утворення досліджуваних лексем показав, що лише 40 з них (6,49%) є результатом словотворчих процесів з німецьких твірних основ, 13 (2,11%) виникли внаслідок семантичної деривації, а переважна більшість – 563 (91,40%) – відносяться до запозичень з інших мов, насамперед, з англійської. Отримані дані суттєво відрізняються від відсоткових показників, зазначених у працях О. Д. Огуя та І. Г. Ольшанського щодо лексикографічних джерел загальновоживаної лексики. За О. Д. Огуєм, у словниках DUDEN-Universal і Moskalskaja кількість мовних одиниць, утворених шляхом словотвору, становить 85%, семантичних дериватів – 5% і запо-

зичень – 10% [2, с. 180-181]. Подібні дані наводить й І. Г. Ольшанський, який визначає приблизне відсоткове співвідношення лексем-результатів словотворчих процесів, семантичних дериватів і запозичень 75%, 10% та 15% відповідно [3, с. 98]. Такі відмінності вважаємо закономірними, враховуючи зазначене вище американське походження більшості субкультур.

Аналізуючи субкультурний вокабуляр, що виник шляхом словотвору, можна констатувати наявність незначної кількості симплексів (лексем, які не розкладаються на більш дрібні одиниці – морфеми та не є утвореними від інших слів) [6, с. 103]. Задля досягнення відмінності від стандарту для цих лексем притаманні орфографічні зміни (*Wax* – «*Wachs*»).

Для композитоутворення найпродуктивнішою моделлю є N+N (*Aufrisszone* – «*Flirtareal*»). З огляду на специфіку субкультур та їх складових, багато таких слів задовільняють потреби первинної номінації (*Alphazeichen*). З іншого боку, креативність, притаманна носіям досліджуваної лексики, зумовлює використання у процесі творення останньої семантичне переосмислення твірних основ літературного варіанту німецької мови (*Bierdeckel* – «*CD-Rom*»).

Для процесів експліцитної деривації більшою продуктивністю відзначаються форманти, які за М. Д. Степановою відносяться до напівпрефіксів [4], (*abfassen* – «*Geldnot und eine pralle Wunschliste bewirken*»). Менш продуктивною є префіксація (*verstrahlt* – «*unter Drogen*»). Дані словотворчі процеси також супроводжуються зміною семантики твірної основи (*zuföhnen* – «*viel auf jemanden einreden*»).

Утворення субкультурної лексики суфіксальним способом зафіксоване для одиниць усіх трьох досліджуваних частин мови: імеників (*Problemiker* – «*Person, die ständig Probleme mit sich herumschleppt*»), дієслів (*ballern* – «*brutale Spiele spielen*») і прикметників (*knarzig* – «*grob*») та відзначаються, як помітно з прикладів, негативним забарвленням значень даних слів.

Складні утворення, зафіксовані в складі досліджуваного вокабуляру, виражають насамперед зневажливе ставлення до об'єкту найменування (*Warmduscher* – «*Schwächling*»).

Порівняно продуктивними є аббревіація як вид словотвору, за допомогою якого вже існуючі в мові слова та словосполучення скорочуються до єдиного комплексу [11, с. 3]. Серед аббревіатур переважають звукові (*Hete* – «*heterosexuelle Person*»), а також усічення на позначення як осіб (*Eso* – «*Esoteriker*»), так і предметів, неістот (*Deko* – «*Dekoration*»). Також зафіксовано й відаббревіатурні похідні, в яких за допомогою відповідних словотвірних морфем відбувається вираження іронічного ставлення до об'єкту номінації (*dissen* – «*missachten*»; *Assel* – «*asozialer Mensch*»).

Для процесів семантичної деривації за логічним принципом їх класифікації [10] спостерігається переважання метафори над метонімією. Найчастіше перенесення найменування відбувається на основі подібності зовнішньої ознаки (*Anzug* – «*Ganzkörperätowierung*»). Низка таких лексем використовується на позначення понять сексуального характеру, що опосередковано свідчить про систему цінностей членів субкультурних груп (*Hupen* – «*Brüste*»; *Soft* – «*Sperma*»).

Результати здійсненого дослідження не дозволяють вважати метонімію продуктивним способом поповнення субкультурного вокабуляру з огляду на малу кількість таких лексем (*Mützen* – «*Polizei*»).

Згідно з кількісними даними здійсненого аналізу, лєвова частка досліджуваної лексики – запозичення з англійської мови. Серед них зафіксовано мовні одиниці на позначення осіб-учасників (*B-Boy* – «*Breakdancer*»), предметів одягу, зовнішнього вигляду, зачіски (*Boot-Cunt* – «*Hosenform*»; *Dreads* – «*Haarsträhne*»), особливостей діяльності відповідних субкультур (*Party-Line* – «*Kommunikation zwischen Gruppen*»; *Rave* – «*Fest*»).

За морфологічною структурою в складі запозичень можна виокремити:

– прості слова, частина яких використовується для задоволення зазначеної вище потреби первинної номінації (*Bank* – «*Möbelstück der Skate- und Snowboardparks*»);

– композити з продуктивністю словотвірної моделі N+N (*Bookmark* – «*Lesezeichen*»);

– лексеми-результати дериваційних процесів (*chatten* – «*im Internet plaudern*»), утворені за допомогою як німецьких (*canceln* – «*stornieren*»), так й іншомовних словотвірних формантів (*touchy* – «*berührend*»);

– аббревіатури з переважанням літерних скорочень (*VJ* – «*Videojockey*») та усічень (*Pic* – «*Bild*»).

Зафіксовано зміну значення лексичних одиниць літературного варіанту англійської мови при використанні їх як елементів субкультурного вокабуляру (*Flame* – «*zornige Nachrichten*»). Не останню роль при цьому відіграє бажання приховати справжній зміст повідомлення (*Paper* – «*Drogen*»). Іноді, з метою оригінальності, застосування незвичної форми, спостерігається використання запозичень без семантичного переосмислення за наявності німецького еквіваленту (*Visit* – «*Besuch*»).

Асиміляція запозичень у субкультурній лексичі, насамперед фонетична, яка полягає у пристосуванні запозичень до фонетичних норм мови-реципієнта [1, с. 103], не відбувається, оскільки в цьому випадку втрачається незвичність, та, як наслідок, комунікативна цінність.

Для досліджуваних мовних одиниць не характерна полісемія, однак поодинокі подібні випадки також зафіксовані (*Crack* – «*1. Prachtkerl; 2. Mischung aus Kokain und Sodium-Bicarbonat*»).

Результати здійсненого аналізу створюють передумови для наступних висновків. У складі досліджуваного вокабуляру спостерігається домінування запозичень над лексемами, утвореними шляхами словотвору та семантичної деривації, що детерміновано ненімецьким походженням більшості субкультур, з одного боку, та прагненням оригінальності – з іншого. Чимало твірних основ зазнають змін значення у порівнянні з літературними словами мови-джерела, зумовлених намаганнями креативності та приховування справжнього змісту повідомлення. З метою збереження самобутності субкультурної лексики процеси асиміляції для неї не притаманні.

Перспективи подальших лінгвістичних студій у даній галузі вбачаємо у встановленні специфіки контекстуального вживання досліджуваного вокабуляру.

Література:

1. Искоз А. М. Лексикология немецкого языка: учеб. пособие [3-е изд., испр. и доп.] / А. М. Искоз, А. Ф. Ленкова. – Л. : Просвещение, 1970. – 296 с.
2. Огуй О. Д. Лексикология німецької мови: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / О. Д. Огуй. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 416 с.
3. Ольшанский И. Г. Лексикология. Современный немецкий язык / И. Г. Ольшанский, А. Е. Гусева. – М. : Академия, 2005. – 416 с.
4. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка [2-е изд., стереотип.] / А. Н. Зуев, И. Д. Молчанова, Р. З. Мурысов и др.; под рук. М. Д. Степановой. – М. : Русский язык, 2000. – 536 с.
5. Соціологія: навч. посібник для студентів ВНЗ, аспірантів, викладачів [3-тє вид., перероб. і доп.] / І. З. Танчин. – К. : Знання, 2008. – 351 с.
6. Степанова М. Д. Лексикология современного немецкого языка / М. Д. Степанова, И. И. Чернышева. – М. : Академия, 2003. – 256 с.
7. Boese N. Graffiti [Електронний ресурс] / N. Boese. – Essen: LINSE, 2003. – Режим доступу : <http://www.linse.uni-due.de/linse/esel/arbeiten/graffiti.pdf>.
8. Feser O. Musik- und Sprachstile. Hiphop, Death Metal und Hard Rock / O. Feser, D. Hillebrand, Ch. Macke, A. Schlobinski // P. Schlobinski, H. -Ch. Heinz. Jugendliche und «ihre» Sprache: Sprachregister, Jugendkulturen und Wertesysteme; empirische Studien. – Opladen : Westdeutscher Verlag, 1998. – S. 63-100.
9. <http://www.jugendszenen.com>.
10. Rehbock H. Bedeutungswandel [veränd. Neuaufl.]. – [Електронний ресурс] / H. Rehbock // Metzler-Lexikon Sprache / hrsg. von H. Glück. – Berlin : Directmedia Publ., 2000. – 1 CD-ROM. – (Digitale Bibliothek; 34). – ISBN 3-89853-134-1. – s. v.
11. Turtshyn M. M. Handreichung zum Problem der Abkürzung im modernen Deutsch / M. M. Turtshyn. – Iwano-Frankiws'k : Ей Пі Пі Україна, Лтд, 1997. – 23 s.

Список лексикографічних джерел:

12. Duden – Das große Wörterbuch der deutschen Sprache (10 Bände) [Електронний ресурс]. – Mannheim : Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus, 2005. – Системні вимоги: Windows 98 / Me / 2000 / XP; PC-Bibliothek v400.
13. Duden – Das neue Wörterbuch der Szenesprachen. – Mannheim : Bibliographisches Institut, 2009. – 208 s.
14. Duden-Oxford – Großwörterbuch Deutsch-Englisch-Deutsch [Електронний ресурс]. – v300.